

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK - ARNAVUT İLİŞKİLERİ

Hikmet ÖKSÜZ*

Giriş

Avrupa ve Asya arasında bir *köprü* veya bir *kavşak*, bir *halk salatası* veya *karışım potası*, Avrupa'da bir *barut fıçısı* veya bir *düello* alanı olarak nitelenen¹ ve "etnolojik müze"² görüntüsü veren Balkanların en eski toplumlarından biri İllirya kökenli Arnavutlardır.

Osmanlı Devleti'nin politik ağırlık merkez olarak hedeflemiş olduğu Balkanlar'da, Arnavutluk stratejik açıdan önem arz etmekteydi ve bu coğrafya Adriyatik Denizi üzerinde hakimiyet kurmada önemli kazanımlar sağlayabilirdi. Bu noktadan hareket eden Osmanlı Devletinin Balkanlar'a yayılma sürecinde Arnavutlar, uzun süre direnmişler ve nihayet 1479'da Arnavutluk'un fethinin kesin olarak tamamlanmasıyla birlikte Osmanlı hakimiyetine girmişlerdir. 1479 - 1912 yılları arasında Osmanlı hakimiyeti altında kalan Arnavutlar, kendi rızalarıyla büyük ölçüde müslümanlaştıkları için -tıpkı Boşnaklar gibi- devlet içerisinde etkin olup; önemli mevkilere kadar yükselbilmişlerdir. Bu çerçevede Balkan kökenli 62 Osmanlı sadrazamından 33'ünün Arnavut olduğunu belirtmekte fayda görüyoruz³.

Ancak, din bağıyla sağlanan bu kaynaşma bir noktaya kadar sağlıklı ve samimî özelliğini koruyabildi. 1789 Fransız İhtilali sonrası başlayan milliyetçilik hareketleri neticesinde Balkan ulusları birer birer Osmanlı'dan kopmaya başlamışlardı. 19. Yüzyıl içerisinde Hıristiyan kökenli Balkan ulusları özerklik veya bağımsızlık kazanırken; 20. Yüzyıl başlarında ağırlaşan

---

* Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

1 Georges Castellan, *Balkanların Tarihi*, (çev. Ayşegül Yaraman Başbuğu), İstanbul 1993, s. 15.

2 William M. Sloane, *Bir Tarih Laboratuvarı Balkanlar*, (çev. Sibel Özbudun), İstanbul 1987, s. 10.

3 Orhan Koloğlu, "Osmanlı Döneminde Balkanlar", *Balkanlar*, İstanbul 1993, s. 66.

Balkan sorunları üzerine bu sefer de müslüman kökenli Arnavutlar, ulusçuluğu ümmetçiliğe tercih ederek Osmanlıya karşı isyan etmişlerdir.

Din dayanışması ile ulusçu akımların üstesinden gelmek isteyen Osmanlı Devleti'nin çeşitli girişimleri sonuç vermeyince⁴ Arnavutluk, Osmanlıdan kopan en son Balkan devleti durumuna geldi.

1912 yılında bağımsızlığını ilân etmiş olan ve 1913 Londra Konferansı ile sınırları belirlenen Arnavutluk, I. Dünya Savaşı'na katılmamıştı. Ancak savaş sırasında toprakları büyük devletlerce işgal edilmişti⁵.

Savaş sonrası var olup olamayacağı uzun süre askıda kalan Arnavutluk, Paris Konferansı sırasında Wilson'un desteği ile ulus-devlet olarak ortaya çıkmıştır⁶. Bu desteğin alınmasında ABD'ye iltica etmiş olan ve örgütlenip lobi faaliyetlerinde bulunan Arnavutlar'ın büyük etkisi vardır⁷.

Topraklarının büyük bölümünün İtalya'nın işgali altında olması ve Yunanistan'ın da toprak taleplerinde bulunması⁸ yüzünden bağımsız Arnavut devletinin ortaya çıkması üç yıllık bir süreç sonunda mümkün olabilmişti⁹. Böylece, 1913 tarihli Arnavutluk Devleti 1920 baharında yeniden kurulmuş oluyordu.

1920 Aralık ayında Milletler Cemiyeti'ne üye olan Arnavutluk, bundan sonra bir yandan yeniden organize olmaya çalışırken¹⁰ diğer yandan iç siyasal istikrarsızlığı yaşamıştır. Bu süreçte iki önemli lider göze çarpmıştır. Bunlardan birincisi Amerika'da eğitim görmüş olan Toska aşiretinden Ortodoks rahip Fan S. Noli diğeri ise Galatasaray Lisesi mezunu olan Geg aşiretinden bir beyin oğlu olan Ahmet Zogo. İki lider arasındaki iktidar mücadelesinin galibi Ahmet Zogo olmuştur.

Biz bu çalışmamızda aşiret geleneğinden gelip devletleşme sürecine giren fakat aşiret yapılanmasından, kuzey-güney zıtlaşmasından ve feodal

4 “Padişahın (V. Mehmet Reşat) bölgede yaptığı barış gezisi ve 1911 Haziran'ında Kosova Ovası'nda 100.000 kişi ile kıldığı cuma namazı ulusçu akımların üstesinden gelmeye yetmedi. Uzlaşma için kılınan namaz adeta bir cenaze namazı niteliği kazandı” Koloğlu, a. g. m., s. 90.

5 Sina Akşin-Melek Fırat, “İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar”, *Balkanlar*, İstanbul 1993, s. 109.

6 Ersin Kalaycıoğlu, “Balkanlar'da Milliyetçilik ve Siyasal Yaşam: 1918-1939”, *İki Savaş Arasında Avrupa ve Balkanlar*, İstanbul 1994, s. 53.

7 Castellan, a. g. e., s. 448.

8 Akşin-Fırat, a. g. m., s. 109; Castellan, a. g. e., s. 448.

9 Kalaycıoğlu, a. g. m., s. 53.

10 Charles-Barbara Jelawich, *The Balkans*. Aspectrum, New Jersey 1965, s. 95.

izlerin etkisinden bir türlü kurtulamayan -günümüzde bile- Arnavutluk'un Türkiye ile olan ilişkilerini Atatürk dönemini model alarak incelemeye çalıştık.

Türkiye-Arnavutluk İlişkileri (1920 - 1938)

Birinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye ve Arnavutluk toprakları işgal altına girince her iki toplum da öz gücüne dönmüş ve ona dayanarak ulusal ve demokratik yönetimler kurmakla uğraşmışlar, bağımsızlık mücadeleleri içine girmişlerdir.

Arnavutluk'un merkezi kentlerinden Luşnya'da 28 - 31 Ocak 1920 tarihlerinde toplanan Ulusal Kurultay'ın çalışmaları sonucunda parlamenter Arnavutluk Hükümeti kurulurken, Türkiye'nin kalbi Ankara'da da, TBMM Hükümeti oluşturuldu¹¹.

Büyük siyaset ve savaş stratejisi uzmanı olan Mustafa Kemal Paşa¹², demokratik Arnavutluk Hükümeti ile siyasî, askeri, kültürel ve ekonomik ilişkiler kurdu. Çünkü o sıralarda yakın ve uzak düşmanlar ortaktı¹³ ve her iki ülke de ortak güvenlik bölgesinde bulunmaktaydı.

Mustafa Kemal Paşa, 9 Aralık 1920'de Arnavutluk'a Kurmay Albay Selahattin Saip ve Hamdi Bey'ler idaresinde 25 kişilik bir askeri heyet gönderdi. Bu heyetin görevi, yeni kurulan Arnavutluk ordusunu organize etmektir¹⁴. Bu ilişkinin kurulmasını istemeyen Batılılar, "Mustafa Kemal Paşa, Arnavutluk'u yine Ankara Hükümeti'ne mi bağlamak istiyor? Ya da Balkanlar'da küçük bir Türkiye mi kurmak istiyor?"¹⁵ şeklinde sesler yükseltmeye başlamışlardı.

Bu konuda Mustafa Kemal Paşa, 1 Mart 1921 günü TBMM'de yapmış olduğu konuşmada şunları söylüyordu:

"... Arnavutluk halkı ile, asırlarca beraber yaşadık. Uzun zamanlar, kendileri ile hayat birliği ve mukadderatı yaptık. Bu kardeş millet ve

11 Necip P. Alpan, "Türkiye ile Arnavutluk'un İstiklal Savaşları'ndaki Paralelizm Doğrultusunda Yaptıkları İş Birliği", *X.Türk Tarih Kongresi*, cilt: 6, Ankara 1994, ss. 2900-2901.

12 Alpan, a. g. m., s. 2901.

13 Nesip Kaçi, "Atatürk Arnavutluk'ta Nasıl Değerlendiriliyor?", *A.Ü. Atatürk'ün Ölümünün 50. Yıl Sempozyumu*, 31 Ekim - 1 Kasım 1988, s. 50.

14 "Selahattin Bey Shkoza soyadını alarak Arnavutluk uyuğuna girdi, milletvekili seçildi ve Milli Arnavutluk Hükümetinde Harbiye Nazırı oldu. Gayet modern bir Arnavut ordusu kurdu. Bu ordu 1922 yılı sonuna kadar, Güney Arnavutluk'ta Yunanlılara karşı direnişte bulundu. Böylece, Anadolu'ya saldırmış olan Venizelos Hükümeti kuvvetlerinin bir bölümünü Yanya bölgesinde Arnavutlara karşı bulundurmak zorunda kalmıştı", Alpan, a. g. m., s. 2901.

15 Kaçi, a. g. m., s. 50.

hükümetin maruz kaldığı zor ve elim durumlardan kurtulması için, gerekli önlemler alınacak ve Arnavutlar da Balkanlar'da layık oldukları yerlerini alacaklardır. Zira her iki ülke de ortak güvenlik alanı içinde bulunmaktadır"¹⁶. Mustafa Kemal Paşa'nın bu sözleri Türk milletinin Arnavut halkının sorunlarına göstereceği hassasiyeti ifade etmektedir.

Arnavut halkı ile Türk halkı arasında tarihten gelen yakınlık, dostluk ve akrabalık ilişkileri Arnavutların Türkiye'ye yönelik göçlerinin ortaya çıkmasında zemin oluşturmaktaydı. Ancak, Cumhuriyetin ilânından hemen önce Arnavutların Türkiye'ye yönelik göçlerine hükümet olumlu yaklaşmamıştı¹⁷. Bu durumun izahı imza aşamasındaki Lozan Anlaşması'nda yer alacak olan Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine ilişkin Sözleşme'nin ortaya çıkartacağı ağır sosyo-ekonomik yükü yapılabilir. Temmuz 1923'te Bulgaristan üzerinden sınıra gelen ve sınırdan kabul edilmeyen Arnavutluk ve Yugoslavya hükümetleri dahilinde yaşayan 200 aileden oluşan 1200 Arnavut, Sofya'daki Türk Büyükelçiliği'ne sığınmışlardı. Burada, Bulgar polisinin şiddetli baskısı müslüman Arnavutların perişan olmalarına sebebiyet vermiş ve bir kısmının telef olmasına yol açmıştı. Bu durum üzerine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın ilgili birimleri harekete geçmiş ve hükümete 19 Temmuz 1339 (1923) tarih 40323/3540 numaralı tezkere ile müracaat ederek bu insanların iskânı için izin istemişlerdi. Bu istek, Bakanlar Kurulu'nun 5.8.1339 (1923) tarihli toplantısında kabul edilmiş ve Türkiye dahilinde dağıtılmak şartıyla Arnavutların iskânına müsaade edilmiştir¹⁸.

Beş asır boyunca aynı siyasî birlik içerisinde bulunmanın sağlamış olduğu samimiyet bağları iki devlet arasında kurulacak ilişkilerde en önemli dayanaktı. Taraflar arasında kurulacak temasın her iki milletin saadet ve refahına hizmet edeceği yönündeki kanaat ve göçler neticesinde Türkiye ile Arnavutluk arasında kurulan insanî köprü iki ülke arasında 15 Aralık 1923 tarihinde Ankara'da Dostluk Antlaşması, İkamet ve Tâbiyet Sözleşmesi'nin yapılmasına vesile olmuştur¹⁹.

Yapılan antlaşma ve sözleşmelerin kanunlaşması ile ilgili rapor Bakanlar Kurulu'nun 30.11.340 (1924) tarihli toplantısında kabul edilerek²⁰ bunlar 1925 yılında yürürlüğe girdi ve 1926 yılında iki genç cumhuriyet

¹⁶ Sadi Burak - Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, cilt: 5., Ankara 1972, ss. 42 - 43.

¹⁷ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (B.C.A.), Bakanlar Kurulu Kararları: 2643/97-139.

¹⁸ Aynı belge (Belge ekte verilmiştir).

¹⁹ Antlaşma ve sözleşmelerin metni için bkz: *Düster*, 3.Tertip, cilt :6, Ankara 1934, ss. 203-218.

²⁰ B.C.A., 1171/73-19.; Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Hükümetleri arasındaki Tâbiyet anlaşmasının üçüncü ve dördüncü maddeleri Bakanlar Kurulu'nun 9 Haziran 1926 tarihli toplantısında yeniden düzenlendi. B.C.A., 3709/421-52.

arasında diplomatik ilişkiler kuruldu²¹. Türkiye'nin ilk Tiran Büyükelçisi Tahir Lütfi Bey'di. Dışişleri Bakanlığı Tahir Lütfi Bey'e İkamet, Ticaret ve Konsolosluk Mukavelenâmelerinin düzenlenmesine dair geniş yetkiler vermekteydi²².

1925'te ilân edilmiş olan Arnavutluk Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler 1928 yılına kadar olumlu bir biçimde gelişmişti. Ancak, Arnavutluk Cumhurbaşkanı Ahmet Zogo'nun, 1 Eylül 1928 günü Krallığını ilan etmesi, Türk-Arnavut ilişkilerini tamamen soğutmuştur. Bu sıralarda yabancı basında özellikle İngiliz gazetelerinde Türkiye aleyhinde yazılar yazılmaya başlamıştı. Birkaç İngiliz gazetesinde, Gazi Mustafa Kemal'in de krallığını ilân edebileceği yolunda bir haber çıktı. Bu haber "Mustafa Kemal de Zogo'yu izleyecek mi?" "Kemal de kral olacak mı?" gibi başlıklarla verilmişti. Bu haberlere Türkiye'den sert tepkiler yükseldi ve hemen yalanlandı²³. Türkiye genç bir Cumhuriyeti ve Türk yöneticileri cumhuriyet konusunda çok duyarlıydılar. Ahmet Zogo'nun bu hareketi Türkiye tarafından "Cumhuriyet hainliği" olarak nitelendirildi ve Atatürk, Tiran Elçisi Tahir Lütfi Bey'i 3 Ekim 1928 günü geri çekti.

Atatürk, cumhuriyete bağlılık andını çiğnemiş olan Ahmet Zogo'yu sert bir biçimde eleştiriyor ve tek başına kalsa bile Zogo'nun Krallığı'nı tanımayacağını açıklıyordu²⁴. Böylece Türkiye ile Arnavutluk arasında bir çeşit soğuk savaş dönemi başladı ve Türk-Arnavut gerginliği 3 yıl kadar sürdü²⁵.

İki ülke arasındaki ilişkiler 20 Ekim 1931'de İstanbul'da toplanan İkinci Balkan Konferansı'nda normale dönmeye başlamıştır. Türk-Arnavut ilişkileri 1933 yılına kadar "telgraf diplomasisi"²⁶ ile onarılmış ve diplomatik diyalog yeniden başlatılmıştır.

Bu diyalog sürecinde Arnavutluk'un yeni Ankara Elçisi Cavit Leskoviki 14 Mayıs 1933 günü güven mektubunu Cumhurbaşkanı Atatürk'e sunmuştur. Atatürk kabul sırasında şunları söylemişti:

21 Bilal N. Şimşir, "Atatürk'ten Elçi Ruşen Eşref Ünaydın'a Yönerge", *Ahmet Şükrü Esmer'e Armağan*, Ankara 1981, s. 300.

22 B.C.A., 3921/62-78.

23 "Kemal to follow suit?", *Manchester Guardian*, 1.9.1928; "King Kemal?", *The Daily Telegraph* (London), 1.9.1928'den aktaran Şimşir, a. g. m., s. 302.

24 7.10.1928 tarihli *Le Petit Parisien* gazetesi'nden aktaran Şimşir, a. g. m., s. 303.

25 Şimşir, a. g. m., ss. 303-304.

26 Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nden derlenen şifre telgraflar için bkz: Şimşir, a. g. m., ss. 305-307.

“... Birbirlerine asırlık samimî bağlarla bağlı iki milletin karşılıklı dostluk an’aneleri çok kuvvetlidir. Bu an’aneler milletlerimizin menfaatleri kadar sulh maksadına da uygun düşen her gayreti kolaylaştıracak mahiyettedir”²⁷. Bu sözler ulusal çıkarların gerekliliği açısından değerlendirilebileceği gibi; aynı stratejik coğrafya üzerinde bulunan iki ülkenin dostluğunun bölge barışı yanında genel barışa da hizmet edeceği manasını da taşımaktadır.

İki savaş arası dönemde gerçekleştirilen Dünya Silahsızlanma Konferansları²⁸’ndan istenilen sonucun çıkmaması; revizyonist ve antirevizyonist blok arasındaki zıtlaşmanın giderek artması olası savaş rüzgârlarının Balkanlar’ı da etkisi altına alacağını göstermekteydi. Bu çerçevede, 1933 yılında Balkanlar’da önemli diplomatik gelişmeler görülmüştür. Atatürk’ün Balkanlar’ı bir barış ve güvenlik bölgesi durumuna getirme politikası bu dönemde sonuçlarını vermeye başlamış ve Türkiye ile Balkan ülkeleri arasında peşpeşe “Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşmaları” imzalanmıştır²⁹. Böylece, Türkiye Cumhuriyeti 10. yıl dönümünü, Balkanlar’daki bu genel dostluk havası içinde kutlamıştır.

Balkan ülkeleri arasında başlatılan iş birliği süreci sonunda 9 Şubat 1934’te dört Balkan ülkesi arasında Balkan Paktı imzalanmıştır. Pakt, Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında yapılmıştı. Bulgaristan ve Arnavutluk bunun dışında kalmışlardı. Bulgaristan revizyonist bir politika izlediği için, Arnavutluk’ta İtalya’nın kontrol alanı içerisinde bulunduğu için onun tesiriyle Pakt’a girmemişti.

Balkan Paktı’nın imzalanmasından az sonra, Atatürk, genel sekreteri Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey’i Türkiye’nin Tiran Büyükelçiliği’ne atadı. Atatürk, kendi yakın çalışma arkadaşını Tiran’a yollarken, Balkan Paktı’nın kurulduğu bir dönemde Arnavutluk’a da önem verdiğini göstermek ve Arnavutlar’ın gönüllerini kazanmak istemişti³⁰. Atatürk’ün Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olan Ruşen Eşref Bey’i büyükelçi sıfatıyla Arnavutluk’a göndermesi başlı başına bir önem arzetmektedir. Bu olay, Atatürk’ün Balkanlar’a ne derecede önem verdiğini, bölgede meydana gelebilecek olan durumlara ne derece duyarlı yaklaştığını gösterdiği gibi; dış politikadaki belirleyici ve yönlendirici özelliğini de ortaya koymaktadır.

²⁷ *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri*, cilt :2, Ankara 1989, s. 311.

²⁸ Bkz: S. Gülden Ayman, “İki Dünya Savaşı Arasındaki Silahsızlanma Girişimleri”, *İki Savaş Arasında Avrupa ve Balkanlar*, İstanbul 1994, ss. 111-120.

²⁹ Antlaşmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: İsmail Soysal, *Türkiye’nin Siyasal Antlaşmaları*, c. I, Ankara 1989, ss. 433-447.

³⁰ Şimşir, a. g. m., s. 310.

Atatürk, Ruşen Eşref'e verdiği yazılı buyrukta, Türk-Arnavut ilişkileri, Arnavutluk ve Balkan Paktı, Türkiye'nin Balkan politikası ve İtalya ile ilgili konular yer almaktaydı. Arnavutluk ve Balkan Paktı konusunda şunlar vurgulanıyordu:

“Arnavutluk'un Balkan Paktı'na girmesi hususunda sarıh ve kat'i teşebbüsler henüz olmamışsa, bunda da Arnavutluk menfaatinin icabı hakim tutulmuştur. Benim esas fikrim, Arnavutluk'u daima bu Paktın tabii ve daimî azası görmektir. Bu arzumun fiilen tecellisini gene Arnavutluk Devletinin kendini müsait şartlar içinde görmesi sayesinde az zamanda vuku bulacağı ümniyesini muhafaza etmekte ve müsait an'a intizar etmekteyiz. Arnavutluk bu Pakt'a dahil olmadığı halde Pakt'ın Arnavutluk Hükümeti'nin Balkan hudutlarını temin etmesi keyfiyeti sureti mahsusada iltizam edilmiştir.”

Yönergede Atatürk Türkiye'nin Balkan politikasını “Bütün Balkanlar'da hakikî, ciddî ve ileri dostluk ve her nokta-i nazardan karşılıklı emniyet ve samimiyet içinde müşterek çalışmaktır... Bu meyanda Bulgarlar'ı dahi aynı his ve telakkiyle karşılamaktayız” şeklinde özetliyor ve İtalya hakkında ise “Hiç bir şahsa karşı ve hiç bir mecliste alenen İtalyan'ların aleyhinde idare-i kalem okunmayacaktır. Ancak, lehinde de konuşulmayacaktır...”³¹ diyordu.

Bu yönerge ile Atatürk'ün Balkan Politikası'nda önemli bir görev üstlenen Ruşen Eşref Arnavutluk'a gitti ve güven mektubunu 15 Nisan 1934 günü Kral Zogo'ya sundu. Kabul töreninde Kral Zogo “Beş asır Türkiye ile his ve hars iştirakinde bulduk. Bu beraber yaşayış bizim üzerimizde silinmez sevgi ve minnet hisleri bırakmıştır. Beş asır Arnavut milletinin vahdetini Türkiye muhafaza etmiştir. Türkiye olmasaydı Arnavutluk kendini ne Slav istilâsından kurtarabilirdi, ne de Latinler'in Arnavutluk'u harita-i cihandan silmelerinin önüne geçilebilirdi. Varlığımızın esasını Türkiye'ye medyunuz. Biz necip Türk milletine büyük kardeş diye bakarız. O'nun devletini büyük kardeş devlet olarak görürüz...” demiş ve Türkiye hakkında iyi temennilerde bulunmuştur³². Böylece, Türk-Arnavutluk ilişkileri yeniden sağlıklı bir zemine oturmaya başlamıştır. Kral Zogo'nun, Balkan Birliği'ne girmeyip, 1934-1935 yıllarında Roma mihverine yaslanması Türk-Arnavut ilişkilerini yeni bir krize sokmamıştır.

Atatürk'ün ölümü Arnavut halkı ve aydını üzerinde büyük üzüntü yaratmıştır. Bu olay, Arnavut basınında geniş bir şekilde yer almış; Atatürk ve reformları hakkında eserlerin yazılmasına yol açmıştır³³.

31 Şimşir, a. g. m., s. 311.

32 Şimşir, a. g. m., s. 315.

33 Şimşir, a. g. m., ss. 52-56.

Atatürk'ün temellendirdiği ve yönlendirdiği Türk dış politikasında Türk-Arnavut ilişkileri O'nun açtığı yoldan yürümeye devam etmiştir.

Sonuç ve Öneriler

İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan soğuk savaş döneminde (1945-1990) Balkanlar, askerî ve siyasî yönden nisbeten istikrarlı bir dönem geçirmiştir. Ancak 1990'dan itibaren Balkanlar'da var olan *soğuk savaş dengesi* bozulmaya başladı. Sınır ve azınlık sorunlarının en keskin olduğu bölge dünya coğrafyasında belki de Balkanlar'dır. Bu durum Balkanlar'da sıcak durumların yaşanmasına kolayca zemin oluşturmaktadır.

7 Nisan 1992'de Sırp uçaklarının bombardımanı ile Bosna'da başlayan savaş 14 Aralık 1995'te Dayton Antlaşması ile sona erdikten sonra 1997 başlarında bu sefer bir başka müslüman Balkan ülkesi Arnavutluk'ta *banker krizi* ile başlayan olaylar kısa sürede iç isyana dönüşmüş ve bu ülkeyi dünyanın gündemine oturtmuştur.

Balkanlar'da meydana gelen gelişmelere Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri hep duyarlı yaklaşmışlardır. Türkiye'nin jeopolitik konumu, tarihsel sorumluluğu, kültürel mirası ve nüfus yapısı bunu gerektirmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri Balkanlar'da kurulu dengelerin bozulmasından yana olmamış, devletlerin geçirmiş olduğu iç bunalımlara fırsatçı bir gözle bakmamış ve iştah kabartmamış olduğu gibi; elinden gelen insani yardımı da hiçbir zaman esirgememiş ve uluslararası sorumluluklardan da kaçmamıştır. Türkiye'nin Bosna ve Arnavutluk krizlerinin aşılmasındaki çabaları ortadadır. Gerek Bosna'ya gerekse Arnavutluk'a barışın tesisi için Türk askeri birliklerinin gönderilmesi bu çerçevede büyük önem arz etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk'ten bu yana Arnavut halkının huzurunu bozan, gelişmesini engelleyen düzen ve oluşumlara iltifat etmemiş, destek vermemiştir. Arnavutluk'un toprak bütünlüğünü ve iç istikrarını bozmaya yönelik komşu devletlerden gelen tahriklere (Yunanistan'ın Epir Sorunu'nu kaşınması gibi) karşı da Türkiye Cumhuriyeti prim vermemektedir /vermemelidir. Türkiye, Arnavutluk'un güneyinde meydana gelen "mafya oluşumuna" ve feodal güçlerin "devlet otoritesi karşıtlığına" ve vuku' bulacak diğer gelişmelere Atatürk dönemindeki uygulamalardan esinlenerek çözümler getirmek ve politikalar üretmek mecburiyetini hissetmelidir. Bu hissiyat ve sorumluluğun kaynağı Arnavutluk halkının dostluğunu kazanmaktır. Halkının % 70'i müslüman olan Arnavutluk'a yapılacak her türlü yardım Avrupa platformunda Türkiye'ye önemli siyasî katkı olarak geri dönebilir.

Batı dünyasına Balkanlar yoluyla bağlanan Türkiye, bu bölgede meydana gelen ve gelebilecek olan durumları tarih perspektifinden

değerlendirebilmeli ve dış politika önceliklerine göre tahlil edebilmelidir. Bunun için süratle tüm Balkan ülkelerinde bulunan hatta Avrupa'nın bir çok ülkesinde olan fakat maalesef bizde bulunmayan Balkan Araştırma Enstitüleri'nin kurulması şarttır. Bu araştırma kurumlarında yapılacak olan bilimsel çalışmaların Türkiye'nin önünü açacağı şüphesizdir. Böylelikle Türkiye, Balkanlar'daki manevra alanını genişletebilir ve meydana gelebilecek olan olaylarda da belirleyici hatta yönlendirici bir rol üstlenebilir.

Balkanlar'daki müslüman ve Türk unsurlar Türkiye'nin öteden beri savunduğu *Balkan dengesi* için önemli avantajlarıdır.

